

Terminología y modelos culturales [Terminology and cultural models], Institut Universitari de Lingüística Aplicada, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona, 1998.

Este volume, que leva por título *Terminología y modelos culturales*, inclúe as intervencións dos profesores Jean-Claude Corbeil, Marcel Diki-Kidiri e Luis Fernando Lara no seminario de terminoloxía da *I Escuela de verano* organizada polo Institut Universitari de Lingüística Aplicada da Universitat Pompeu Fabra.

Organizado baixo a consideración da existencia de dúas orientacións na actividade terminolóxica (unificación fronte a diversificación, é dicir, universalidade fronte a particularidade), o volume recolle a análise dos autores sobre un tema de plena actualidade: a aplicación dos presupostos sociolingüísticos á terminoloxía.

O nacemento da sociedade industrializada favoreceu o desenvolvemento das linguaxes técnicas como sistema de comunicación entre os especialistas. A importancia crecente da comunicación escrita (en contraste coa comunicación oral propia da cultura tradicional), provocou a necesidade de codificar estas linguaxes e de fixar, de forma consensuada, un estándar funcional para facilita-lo intercambio de información. Xurdiu así a terminoloxía, como a disciplina encargada de conceptualiza-lo pensamento especializado e favorece-la súa transferencia.

Esta tendencia inicial á estandarización, xustificada pola intención dunha comunicación unívoca de especialista a especialista, complementábase coa reivindicación das linguas nacionais como instrumentos de comunicación válidos para tódolos usos, tanto naturais coma especializados e, consecuentemente, coa consideración da posibilidade dun intercambio de información de carácter especializado entre non especialistas. Neste caso, o usuario sería incapaz de eliminar os valores culturais que supón o emprego da súa lingua. Conxúganse así dúas ideas que parecían nun principio irreconciliables: o respecto da identidade cultural e o pulo cara a unha comunicación internacional.

O proceso de normalización que deriva do anterior supón, polo tanto, a reafirmación da identidade referencial e formal da lingua propia e o potenciamento desta como medio de comunicación especializada.

A un nivel inferior pero non menos importante, existe outro tipo de “normalización” terminolóxica: a que se presenta en países con culturas de corte tradicional, cun desenvolvemento tecnolóxico moi distante ó que presentan as culturas dominantes. Neste caso, o que se busca é un intento de adaptación das culturas dominantes preservando as características esenciais da propia.

Podemos distinguir, polo tanto, como indica Teresa Cabré na súa introducción, entre *estandarización (o normalización) conceptual y denominativa internacional, estandarización lingüística de ámbito nacional o regional y estandarización sociocultural*.

Un exemplo claro desta última posibilidade é a que nos presenta o profesor Diki-Kidiri nos seus artigos *La diversité dans l'observation de la réalité e Terminologie pour le développement*.

O autor sitúanos no contexto sociolingüístico africano, caracterizado por unha cultura tradicional e marcado por un plurilingüismo organizado en tres niveis: as linguas vernáculos, asociadas ás manifestacións tradicionais, as linguas de comunicación, que se empregan nos intercambios sociais e no desenvolvemento cultural básico, e as linguas oficiais europeas, herdanza das colonizacións e cun papel dominante naqueles sectores da vida pública ligados á realidade occidental (intercambios económicos...).

Nesta situación, a lingua xogará un dobre papel: será o mecanismo transmisor das novidades tecnolóxicas externas e, o mesmo tempo, actuará como integradora das mesmas na cultura propia.

A actividade terminolóxica, deberá basearse, na opinión de Diki-Kidiri, na adaptación dos termos á realidade cultural que impere na sociedade.

Seguindo outra perspectiva, Jean-Claude Corbeil, no seu artigo *Le plurilinguisme terminologique*, fai unha análise da importancia que acada o transfondo cultural no traballo terminolóxico. Parte o autor dun principio básico: a terminoloxía e as súas manifestacións son o resultado dunha realidade superior que as engloba. Para apoia-la súa teoría, presenta a análise de dúas situacións complementarias:

As diferencias denominativas que poden xurdir entre variantes dunha mesma lingua de prestixio e as dificultades que orixina o transvase conceptual entre linguas distintas.

Pola súa parte, Luis Fernando Lara, no seu artigo *Término y cultura, hacia una teoría del término*, fai un complexo estudio sobre o papel que representan os factores culturais na xénese dun termo, considerado como unidade básica da terminoloxía. Cun transfondo teórico que se apoia na semántica cognitiva, desenvolve un complexo entramado teórico no que defende o status signico dos termos e a prioridade do establecemento da significación na súa consecución formal.

Para isto, parte da preexistencia de catro fases constitutivas: a formación dos prototipos, a formación dos estereotipos, a formación do significado verbal e a formación do significado especializado.

Eliminando as dúas primeiras etapas, por ser demasiado xenéricas, podemos deducir da análise das dúas últimas a importancia que lle outorga o autor á experiencia social conxunta para establecer como definitivo un significado. É, polo tanto, a sociedade, a que marca a creación ou non dun termo. De novo universalidade fronte a particularidade.

O libro complétase co estudio histórico que ofrece Amelia Irazazábal sobre a actividade terminolóxica desenvolta tanto en España (en castelán e no resto das linguas peninsulares: galego, catalán e éuscaro) como en Iberoamérica.

De modo rigoroso, diríxenos, desde unha primeira etapa, caracterizada polos esforzos illados e polo predominio de obras de corte aínda lexicográfico e na que se intenta, timidamente, recoller e sistematizar o vocabulario de campos concretos do saber científico e tecnolóxico, ata a época actual, na que a

terminoloxía, disociada definitivamente da lexicografía e cun status propio, goza dun interese xeral que se manifesta na cantidade e variedade de vocabularios nos que se traballa actualmente e recibe o pulo de organizacións públicas ou privadas que se encargan de coordinar e dinamiza-la actividade terminolóxica.

Fai a autora especial fincapé na necesidade de crear máis e mellores organismos de carácter supranacional que eviten, coa unificación de esforzos, a duplicación da información e permitan, mediante a colaboración, a creación de obras mono e plurilingües de maior calidade.

Como único matiz ó elaborado estudio da profesora Irazazábal, síntome na obriga de actualiza-la información que a autora ofrece sobre a terminoloxía en galego. Os esforzos iniciais, culminaron no ano 1997 coa creación de Termigal, froito dun convenio entre a Xunta de Galicia e a Real Academia Galega. Termigal é, actualmente, o organismo encargado de coordina-la actividade terminolóxica en galego e desenvolve tarefas variadas de carácter terminolóxico como a elaboración de vocabularios especializados, orientación terminolóxica e resolución de consultas concretas.

A partir das distintas consideracións que ofrecen os investigadores que participan neste volume, podemos afirmar que o desenvolvemento da terminoloxía científico-técnica nunha lingua responde directamente á necesidade de unifica-lo coñecemento que abrangue o saber especializado para favorece-la comunicación entre especialistas. Esta unificación, sen embargo, non pode facerse á marxe das implicacións culturais que subxacen na sociedade, porque para cada caso existe unha visión concreta da realidade que debería influír na adopción dunha postura terminolóxica axeitada á situación.

M^a DEL PILAR ALVARIÑO ALVARIÑO

Termigal

Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades